

Bohusoudov do 1939

Bohusoudov do roku 1939

Tak sigeder o školi auka na-has vyučená, atoska o dráhi na-has...“ („*Tak dříve nebývaly takové školy, také nebyly vlaky...*“) – nabízí se začít místní historii originální citací Antonína Ištvána, romského vypravěče pohádky, jehož slova si v Bohusoudově počátkem 20. století zapsal Prof. Vincenc Lesný (významný český indolog a znalec nejen sanskrtu, ale i romského jazyka).

Bohusoudov (česky také ve variantách Vosoudov/ Wosaudow nebo i Osoudov, německy Endmannsdorf nebo Ettmannsdorf) je v historických pramenech v souvislosti s trvalým usazováním Romů v českých zemích uváděn mezi konfiskáty, získané po zrušení jezuitského řádu. Obdobně jako na jiných místech na Moravě (například také v Oslavanech) se i na tomto majetku tzv. „náboženského fondu“ měly podle dekretu císaře Josefa II. z roku 1784 trvale usídlit dvě romské rodiny. V roce 1786 tedy v Bohusoudově byli takto usazeni dva romští kováři, jejichž rodiny čítaly celkem 11 osob. Postupně se od přelomu 18. a 19. století romská kolonie rozrůstala – bohusoudovští Malíci, Ištváni, Růžickové (a další) byli římsko-katolického vyznání, a matriky farnosti v nedaleké Budči jsou významným zdrojem pro genealogie těchto romských rodů. Bohusoudovská romská kolonie se spolu s již zmíněnou romskou kolonií v Oslavanech stala v průběhu 19. století nejstabilnější romskou kolonií v českých zemích.

Do Bohusoudova podle statistických šetření náleželo koncem 19. stol. dohromady 62 Romů, z nichž velká část žila ještě tou dobou polokočovným způsobem života ve vozech nebo stanech. Od přelomu 19. a 20. století mezi nimi postupně narůstal počet rodin, které si v místě domovské příslušnosti zřiovaly trvalé příbytky. Pro jejich umístění určila obec místo na obecním pastvisku pár set metrů východně od Bohusoudova. Zatímco v roce 1900 byly při sčítání lidu zaznamenány 3 domečky (t. j. dřevěné stavby s podezdívkou), o čtyřicet let později se uvádí již celkem 12 trvalých příbytků a k nim 5 obytných vozů. Obyvatelé kolonie se původně živili buď kovářstvím, nebo koňským handlířstvím - které přirozeně právě polokočovný způsob života vyžadovalo. S postupnou sedentarizací se na počátku 20. století měnila i skladba způsobu obživy: někteří Romové si zřídili živnostenské oprávnění na výrobu a prodej bačkor (ty se vyráběly z obnošeného sukna a podešve z vyřazených pneumatik), jiní na podomní obchod s kameninovým nádobím nebo textilem. Většina jich však v místě bydliště nádeničila jako dřevorubci v lesích. Romské děti docházely do školy do 3 km vzdálené Horní Slatiny. Bohusoudov ze správního hlediska spadal pod obec Knínice (česky také ve variantě Kynice, německy Kinitz), jak je tomu i dodnes.

Tak jako do života všech obyvatel, i do řad Romů zasáhla zde zasáhla první světová válka.

Mezi oběťmi na pomníku padlým za této války je v obci Knínice celkem 14 jmen obyvatel, mezi nimi jsou Jan Ištvan (1886-1917) a Josef Malík (1893-1914).

Bohusoudovským Romům věnoval ještě před vypuknutím první světové války systematickou pozornost jazykovědec Vincenc Lesný (1882-1953), který v té době již působil v Praze, ale původně pocházel z nedalekých Komárovic. Za svých návštěv v Bohusoudově se zajímal jak o historii romských rodů, tak i o způsoby jejich obživy, a zejména o jejich mluvu. Lesný zde zapsal v romštině vyprávěnou kouzelnou pohádku o Marjance bez rukou a také tři romské písňové texty – pohádku mu vyprávěl a písně přezpíval

Antonín Ištván. Dále se Lesnému podařilo archivovat znění dopisu, který získal v originále od romské žačky, v němž pisatelka kombinuje pasáže psané v češtině s romskými. Své poznatky o romském jazyce (jeho zařazení do skupiny indických jazyků indoevropské jazykové rodiny) publikoval indolog Lesný v patřičném širším kontextu v několika svých odborných textech v německém jazyce a další, spíše populárně naučné texty, napsal také v českém jazyce (o bohusoudovských Romech nejvíce píše v periodiku „Národopisný věstník Československý“ v letech 1916 a 1917), a to včetně zpracování hesla „Jazyk cikánů v ČSR“ pro encyklopedii Československá vlastivěda (svazek 3., 1934). Profesor Lesný svými kontakty s bohusoudovskými Romy obohatil odborné poznávání romského jazyka, čímž navázal na předchozí práci starších lingvistů, zejména Antonína Jaroslava Puchmayera – která se romštinou zabýval už počátkem 19. století.

Zpracováno podle:

Nečas, C. Romové na Moravě a Slezsku, Brno: Matice moravská, 2005, s. 73-80.

Lesný, V. Cikáni v Čechách a na Moravě, in: Národopisný věstník československý roč. XI, 1916, s. 193-216 a XII, 1917, s. 57-63.